

Пленарне засідання

*Нестуля Олексій Олексійович,
Нестуля Світлана Іванівна
м. Полтава, Україна*

Полтавський університет економіки і торгівлі
**ЛІДЕРСТВО В УПРАВЛІНСЬКІЙ ТРАДИЦІЇ
СТАРОДАВНІХ ЦИВІЛІЗАЦІЙ**

За умов наростання динаміки трансформацій та кардинальних технологічних, інформаційно-комунікативних, соціогуманітарних, економічних та інших змін, які на зламі другого-третього тисячоліть набули глобального характеру й впливають на функціонування усього людства, особливого значення набула проблема лідерства в управлінні.

З подібною ситуацією людство зустрічається не вперше. За найдавніших часів становлення цивілізацій в Північній Африці, Передній та Середній Азії, Індії, Китаї та Середземномор'ї саме лідерство визнавалося найбільш ефективним типом управління.

Виникає питання: ким? Як свідчать джерела того часу, насамперед, Богами, які впродовж тривалого часу управляли людьми, забезпечуючи їх батьківську опіку. Передавши управління людьми обраним ними правителям, Боги сподівалися на продовження відповідної практики.

У суспільно-політичній та філософській традиції стародавніх цивілізацій акцент робиться, насамперед на богообраності фараонів, царів чи імператорів. Правитель позиціонувався не просто як ставленик Богів чи Неба. Особливо підкреслювались його генетичний зв'язок із ними, наголошувалось на спадковості тих управлінських

рис, які давали йому право здійснювати функції вищого керівництва. Правителі постійно підкреслювали свої видатні якості, які мали засвідчувати їх богоподібність: силу, мужність, рішучість, сміливість, військову звитягу, відчайдушність, мудрість, розум, тощо. «Божественність» їх походження підтримувалась ідейно-релігійними традиціями і механізмами функціонування стародавніх цивілізацій.

Водночас, у їх «стосунках» з Богами головним, на нашу думку, було не це. Важливішими у них були не «дари» Богів, а їх вимоги до правителів як управлінців: бути лідерами у стосунках із підлеглими. Від правителів вимагалось чинити стосовно них так, як колись це робили Боги: дотримуватись принципів гуманності, добра, справедливості, забезпечувати усім необхідним для їх життя й діяльності, бути їх опікунами, батьками, служити їх інтересам. І вони один з поперед одного «звітувалися» перед Богами про дотримання цих вимог. Вимог не просто до правителів, а лідерів, відповідний статус яких ґрунтувався на авторитеті, сформованому, насамперед, на основі цінностей, а вже потім – їх військових здібностях, просто силі влади.

Спроби правителів Стародавньої Ассирії розбудувати свою державу на засадах державного тероризму закінчились крахом першої в історії людства світової імперії. Не випадково з ведичних часів стародавньої Індії існувало чітке застереження: богообраних правителів, від яких відверталися люди, залишали й їх боги. Його не зміг проігнорувати навіть Каутілья, давньоіндійський Макіавеллі, який у своїй «Артхашастрі» не просто відділив політику від моралі, а показав сутнісну різницю між лідерством та іншими

механізмами функціонування влади. Він змушений був визнати: найміцніші підмурки влади в лідера.

Досить гострою була боротьба щодо оптимальної управлінської моделі між різними релігійно-філософськими концепціями у Стародавньому Китаї. Зрештою, Дун Джуншу, творець ортодоксального конфуціанства, описуючи володаря категоріями «Неба», «сина Неба», визнаючи небесне походження його влади, поставив її у пряму залежність від тих якостей і цінностей, які визначали авторитет правителя як лідера.

Еволюція поглядів на лідерство від Гомера до Арістотеля полягала в наближенні його природи від божественної до людської. Герої Гомера отримують визнання людей своїми діями, в яких реалізуються даровані богами їх виключні здібності. У суспільно-політичній та філософській традиції від Сократа і до Арістотеля, акцент робиться на аспекті служіння лідера суспільству відповідно визнаних у ньому цінностей. При цьому необхідною умовою становлення авторитету лідера визнаються божественні за своєю природою мудрість і знання, так само як і інші його особистісні риси, які можна і потрібно розвивати як інструменти справедливого й добродесного управління.

Таким чином, становлення стародавніх цивілізацій відбувалося під суттєвим впливом лідерської управлінської парадигми.

У зв'язку з цим заслуговують на увагу, принаймні, базові положення сприйняття лідерства за тих часів. Насамперед, співвідношення «божественного» й набутого, або ірраціонального й раціонального в структурі особистості лідера. Чи не надто ми абсолютизуємо значення раціонального в ній, категорично стверджуючи,

що лідерству можна навчити. Стародавні автори ставили тут чіткі обмеження: можна лише тих, хто має від природи управлінські задатки, які й трансформуються у здібності та лідерські компетентності. Але, очевидно, навіть не всі потенційні управлінці можуть стати організаційними лідерами. «Всі» можуть і повинні бути лідерами власного життя, повністю розкривши свій потенціал, талант, яким їх нагородила природа.

Список літератури

1. Маршев В. И. История управленческий мысли: учебник / В. И. Маршев. – Москва: ИНФРА–М, 2011. – 731 с.
2. Нестуля О. О. Основи лідерства. Наукові концепції (від найдавніших часів до середини ХХ ст.): Навч. посіб. / О. О. Нестуля, С. І. Нестуля. – Полтава: ПУЕТ, 2016. – 277 с.
3. Пахарев А. Д. Мыслители о правителях: историко-политический аспект / А. Д. Пахарев. – Київ: Знання України, 2006. – 296 с.

*Бабаєв Володимир Миколайович,
Пазиніч Станіслав Миколайович
Україна м. Харків*

ВЧЕННЯ УЧИТЕЛЯ, ЯК ВЗІРЕЦЬ СУЧАСНОГО ЛІДЕРСТВА

Педагог у вищому навчальному закладі – це лідер, всебічно розвинута особистість, яка майстерно володіє масштабним спектром професійної діяльності. Звідси, він без особливої напруги, щиросердно допомагає студентам розкривати їх природний інтелектуальний потенціал і направляє його на конструктивну зміну людських відносин